

A TANÍTÓ- ÉS TANÍTÓNŐKÉPEZDÉK TANTERVI UTASÍTÁSA A SZOMSZÉD ROMÁNIÁBAN.

Haret Spiridon romániai közoktatásügyi miniszter nemcsak a középiskolák szervezetét és tantervét vette gyökeres átalakítás alá az 1898-ban életbeléptetett, de 1901-ben már lényegesen módosított középiskolai törvény rendelkezéseivel; hanem a tanítóképzést is gyökeresen reformálta. Geographiai szoros viszonyunk- és ethnographiai kapcsolatunknál fogva reánk kiváló érdekekkel bírhat, főleg az 1903. évi június 2-ról 1935. számú királyi sanctio alapján 1903. évi július 15-ről 214. kultuszministeri számú rendelettel kihirdetett s a f. 1903/4-ben először érvényesített tantervi utasítás, éppen azért sietek azt bukaresti tanulmányi utam észleletei alapján lehető egészében a mellőzhetők kihagyásával itt bemutatni.

A «Programa analytica a scolelor normale de învățători și învățătoare», vagyis «Részletes tanterv a tanító- és tanítónőképzők részére» szóló utasítás óráról-óra meg szabja a tanmenetet s csupán a kertészeti és mezei gyakorlatoknál, a kézimunkánál enged a tanfelügyelők tudtával némi szabad teret az egyes intézetek helyi kívánalmainak.

A hat évfolyamra szabott tanterv egyik fő előnye, hogy a zene, ének, sőt kertészeti gyakorlatok befoglalása dacára osztályról osztályra 28 órán felül nem emelkedik a heti órák összege. Ezt a vallásórának, a hegedűgyakorlatoknak 1—1 órára redukálásával s a többi tárgyak óráinak itt-ott szinte aggodalmat kelthető apasztásával érte el a tanterv szerkesztője.

Így az elméleti gazdaságtan, a hegedű végig, a szabadkézi rajz I—III. és VI-ban, torna IV—V-ben, vallás II—VI-ban, könyvviteltan V—VI-ban, a testgyakorlat a IV—V-ben 1—1 heti órával érik be s a VI-ban a *mathematica*, sőt a román irodalom is ennyire szorul vissza. Csakis az óraszámnak eme túlfeszített mérséklésével vált lehetségessé 28 heti órával a 22, illetőleg 20 tantárgy tanítása, miután az alkotmánytan és nemzetgazdaságtan, valamint a tanítók jogai és kötelességei a tantárgyak közt ott szerepelnek ugyan, de a történelemmel, illetőleg a neveléstan történelmével kapcsolatosan, vagyis időszakonként és nem egész éven át foglalkoznak ezen tárgyakkal. A miniszteri utasításhoz csatolt óra- és tárgybeosztás külön táblázatban tünteti fel az egész évi, de azért csakis az őszi és tavaszi időszakokra szóló, valamint a téli időszaki óratervet, úgy a mint következnek:

A tanító- és tanítónőképzők tárgy- és órabeosztása szept. 1-től novemberig, majd márczius 15-ig és június 29-ig terjedő nyári időszakon át.

Sor- szám	Tantárgy	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
		osztály					
1.	Vallás	2	1	1	1	1	—
2.	Román nyelv	3	3	3	3	3	1
3.	Pædagogia	—	—	—	2	3	—
4.	Pædagogia története	—	—	—	—	—	2
5.	Tanítók kötelességei	—	—	—	—	—	—
6.	Gyakorlati neveléstudomány. Tanítástan	—	—	—	—	2	12
7.	Világtörténelem s hazai történelem	2	2	2	2	2	—
8.	Mathematika	3	3	3	3	2	1
9.	Természetrzj	2	2	2	1	—	—
10.	Physika	—	—	—	2	2	—
11.	Kertészet és mezeti gazdaságtan	—	1	1	—	—	—
12.	Hygienia és népszerü gyógyászat	—	—	—	—	1	2
13.	Alkotmánytan és nemzetgazdaságtan	—	—	—	—	—	—
14.	Geographia	2	2	2	2	—	—
15.	Könyvteltan	—	—	—	—	1	1
16.	Calligraphia	2	2	2	—	—	—
17.	Rajzolás	1	1	1	2	2	1
18.	Kézimunka	2	2	2	2	2	2
19.	Zene, ének ²	2	2	2	2	1	1
20.	Hegedü	1	1	1	1	1	1
21.	Kerti- és gazdaszáti gyakorlat	4	4	4	4	4	4
22.	Testgyakorlat	2	2	2	1	1	—
Összesen		28	28	28	28	28	28

A tantervi utasítások közt első helyen áll a vallás, melynek anyagát annyiival bátrabban megszabhatta a román kultuszminiszter, mivel ott a tanítóképzést a sokféle felekezetiség épen nem befolyásolhatja s az államvallás jellegével bíró gör. kel. felekezeten kívül a többi figyelembe már azért sem jöhet, mert ezen képzőkbe fel sem vesznek más vallásút. De azért a vallás sem halad végig s az utolsó, vagyis a VI. osztályban kimarad, s a képesítésnél szerepel. Lássuk most egyenkint eme tantervi utasítások lényegesebb pontjait.

Hit- és erkölcsstan. Az I—V. osztályban szereplő vallás, az I. osztályban heti 2 órát kap s egész évre 64 órát szab ki a tanterv. Az első negyed a téremtéstől az ó-testamentomi történeteket Mózes haláláig, a zsidók visszatérteig, illetőleg Palesztina földosztásáig szabja meg. Második negyed Sámuelről Dávid, Salamon történetén a babyloniai fogságon át Ilyés, Izsaiás, Jeremiás, Dániel próféták fellépteig.

¹ A matematika mellett tanítandó.

² Az első osztály kivételével még egy óra jár zenekari gyakorlatra.

Óra- és tárgyebeosztás a téli időszakra november 1-től márczius 15-ig.

Sor- szám	Tantárgy	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
		osztály					
1.	Vallás — — — — —	2	1	1	1	1	—
2.	Román nyelv — — — — —	4	4	3	4	4	1
3.	Pädagogia — — — — —	—	—	—	2	3	—
4.	Pädagogia története — — — — —	—	—	—	—	—	2
5.	A tanítók kötelességei — — — — —	—	—	—	—	—	2
6.	Gyakorlati pädagogia — — — — —	—	—	—	—	3	12
7.	Világtörténelem s hazai történet — — — — —	3	3	3	3	2	—
8.	Számítan — — — — —	3	3	3	3	3	1
9.	Természetrajz — — — — —	3	3	2	1	—	—
10.	Physica — — — — —	2	2	2	1	—	—
11.	Gazdaságtan, kertészet — — — — —	—	1	1	1	1	—
12.	Hygienia, népies gyógy mód — — — — —	—	—	—	—	1	2
13.	Alkotmánytan, nemzetgazdaságtan — — — — —	—	—	—	—	1	—
14.	Földrajz — — — — —	2	2	2	2	1	—
15.	Könyvviteltan — — — — —	—	—	—	—	1 ¹	1
16.	Szépírás — — — — —	2	2	2	—	—	—
17.	Rajz — — — — —	1	1	1	2	2	1
18.	Kézimunka — — — — —	4	4	4	2	2	1
19.	Zene, ének ² — — — — —	2	2	2	2	1	1
20.	Hegedü — — — — —	1	1	1	1	1	1
21.	Gyakorlati gazdaságtan. Kertészet — — — — —	—	—	—	—	—	—
22.	Testgyakorlat és játékok — — — — —	2	2	2	1	1	—
Összesen — —		28	28	28	28	28	28

Harmadik negyed Jézus tanításáig. Negyedik negyed Jézus csodái, hegyi prédikációi. Ismétlés. II. osztály heti 1 órával évi 32 óra. I. Az első osztály anyagának ismétlése után (4 óra) Jézus bevonulása Jeruzsálembe, elfogatása, megfeszítettetése. II. A keresztény vallás megalapítása, szervezete. Az első keresztények. Az üldöztetések kora. A kereszténység elterjedése Európában. IV. A hierarchia kialakulása, Oecumeniai synodus, a szina. III. osztály heti 1 óra, évi 32. I. Az evangelisták olvastatása, magyarázatai. II. A hit- és erkölcstan megkezdése. A 12 parancsolat vonatkozással az új testamentum tanítására. III. Az egyház parancsai, hit, remény és szeretet. IV. A templomszolgálat. Istentisztelet. IV. osztály heti 1 óra, 32 óra. A II. osztályban az ó-kereszténységről előadottak rövid ismétlése. II. A keresztény egyház helyzete Dáciában a bolgárok megkeresztelkedéseig. Cyrill és Method. Az egyház helyzete a román földön a fejedelemség kezdetétől a XVI. szá-

¹ A számítan mellett.

² Az első osztály kivételével minden osztály heti 1 órán énekkari gyakorlatot kap.

zadig. II. A romániai egyház viszonya a konstantinápolyi patriarchához. A pápaság törekvései a román katolikus vallás terjesztésével a románok közt. A reformáció hatása. A román egyház története *Erdélyben és Magyarországon*. A románok egy részének egyesülése. Az orthodox egyház története *Erdélyben* 1864-ig. A jassii synodus. A román nyelv az egyházban. III. Varlam Dosofteiu és Teodosius metropoliták. A román biblia. Grigore Beniam és Siaguna András metropoliták. A román királyság egyházi szervezete. Az orthodox egyház *Bukovinában és Magyarországon*. Általános ismételés. A IV. évszakban az evangelisták iratainak újból való olvasása megfelelő magyarázatokkal.

V. osztály heti 1 óra, 32 óra. Az evangelisták erkölcstana, a zsoldárok és az apostolok cselekedeteinek magyarázata. Ez osztály tagjai a hitoktató ellenőrzése mellett egyházi beszédek is tartanak, úgy mint nálunk a protestáns felekezetűeknél, különösen a reformátusoknál s az erdélyi ág. ev. százsz semináriumokban is történik. A VI. osztályban nincs vallástanítás.

Román nyelv. I. osztály heti 3, évi 120 óra. Ebből 60 óra olvasás és fogalmazás. Az olvasmányok szóbeli átalakítása, írásbeli rövidítése, elemzése. Havonként legalább 2 dolgozat. Versek emlézése, azok tartalmának beható értelmezésével. 40 lecke nyelvtan, szerkesztéstan s mondattan, alaktan főbb tana, orthographiai gyakorlatok; az interpunctió gyakorlása e célra kiválasztott feladatokon. 12 óra általános ismételés.

II. osztály évi 112 óra. Ebből 60 óra értelmes olvasás, fogalmazás, elemzés, reprodukálás. Lyrai és epikai termékek emlézése, 40 óra nyelvtan, szótan, szóképzés, 12 óra ismételés.

III. osztály, 96 óra; ebből 50 óra a név szerint kijelölt írók (Eminescu), krónikások (Gr. Ureche, Miron, Costin) válogatott fejezeteinek olvasására, szó-, mondat- és iránytani értelmezésére, 36 lecke mondattan, mondat szerkesztés. Körmondat. Phraseologia. Havonként legalább 3 írásbeli. 10 óra ismételés.

IV. osztály. Évi 112 óra; irány- és szerkesztéstan és rethorica, válogatott népies és irodalmi példák. A népballadából *Manole mester* (Mesterul Manole a dévai várra vonatkozó *Köműves* Kelemen széhhely ballada román változata), Brancoveanu, Miorita, Mircă Ciobănasul stb. A műballadából: *Alexandru Vazul* jeles költőjük (Petőfi-jök)-től (Dan kapitány), *Bolinteanu* történelmi balladáiból stb. megfelelő irodalomtörténeti és stilistikai értelmezéssel, hogy a növendék maga vezesse le a tanúságokat és irodalmi törvényeket az olvasottakból. Így a verstan és szerkesztéstan alaptörvényeit kifejtve, 30 órán a nyelvtan, mondat szerkesztéstan és pedig cyrilbetűs olvasmányokon is, de csak a *fitanítőjelöltekkel* és 12 óra gyakorlati ügy-

irattan. Havonta legalább 3 írásbeli. Az olvasmányok előadása és értelmezése saját szavaikkal. 12 óra ismétlés.

V. osztály. 112 óra. *Írálytan, irodalomtörténet* 60 órán át. A rendszeres irodalomtörténet. A. *Őskor*. A szláv- görög befolyás a XVII. század egyházi irataiból (Simion Stefan, Cazaniadin Varlaam, a biblia és Serhan Voda, Cantacuzino más nyomtatványai) a nyelv sajátosságai. Krónikások, historikusok szemelvényei. (Gr Ureche, Miron Costin, Neculcea) Meld Cronica in Muntenia, Radu Greceanu stb. olvasmányaiból a tanító céljaira megfelelő reproductiók. B. *Latinos iskola*. A románok eredetének problémái Micu, Sinkai, Maior Péter alapján. C. *Újkor*, 1815—1867. még pedig a) latin iskola képviselői a tudományban, iskolázásban: Lázár, Eliad, Radulescu, Beniam metropolita. Az etnologizálás győzelme Cipariu-val, Lauriannal. b) *francia befolyás*. Az első hirlap és folyóirat Moldovában, Eliad, Bolentineanu, Vasilie Alexandri, Andrei Muresanu (brassói igazgató), Simion Barnutiu (szenvedélyes nacionalista) stb. c) *népies irány* (Anton Pán, Barac Vasilie Áron.)

II. *Jelenkor*, 1867—1890. a) *tudományos irodalom* (Odobescu, Hasden Titu, Maioreseu) b) *szépirodalom*. Eminescu, Carmen Sylva (a királyné) művei alapján.

III. *Levél és gyakorlati ügyiratok* 20 órán. Nyelvtan, mondat-tan 20 óra mint a IV-ben, Cyrillbetűs olvasmányok csak fitanítóknál. 12 leckén ismétlés. A román tudományos Akadémia orthographiája kötelező az írásbeli dolgozatokra is.

VI. *osztály*, 32 óra. Ebből 12 óra valamelyik író bekató tanulmányozására (Alexandri, Conit, Negruzzi) 20 óra szerkesztés, értelmezés, bírálat és az olvasásoknak pædagogiai szempontból való megvitatása.

Szándékosan részletezzük behatóbban az utasítások eme részét, mert ebből világlik ki az a határozott törekvés, melylyel a nemzeti öntudat izmosítását és a fajszeretetet fejleszteni igyekeznek. Eljárásukban az olvasmányok gyakorlati kiválogatását csak helyeselhetjük.

Nevelés- és oktatástan. IV. *osztály*. heti 2 óra. A *psychologia* alapelemei.

V. *osztály* heti 3 óra. *Általános neveléstudomány, a logika, didactica* és alkalmazott módszertan alapelvei.

Gyakorlati neveléstudomány; hetenkint 2 órán segédkeznek, a gyakorló iskola egyik osztályának előre megszabott tananyagrészlétéből próbatanítás s a meghallgatott tanítás tanúságainak megbeszélése.

VI. *osztály*. A *neveléstudomány története*. heti 2 óra. 4 lecke az ó-kori népek neveléstudománya; 5 órán át a görögök (5 l.), a rómaiak iskoláztatása (4. l.), az első keresztyén iskolák, szerzetes isko-

lák (14 l.), a középkor iskoláztatása után a humanisták Luther, a jezsuiták, Bacon, Comenius, Locke, Fenelon, Franke, *Rousseau*, Pestalozzi nevelésselvei (6. l.). Bell *Lankaster*, Fröbel, Herbart, Disterweg, H. Spenzer (10 l.), a népiskoláztatás Francia- és Németországban, Svéd, Norvégia, Dánia, Belgium, Svájc, Anglia, Amerikában. Elég sajtóságon épen közvetlen szomszédaikra, Oroszország, Ausztria-Magyarország, Itália és a balkán országokra nem kíváncsiak.

Románia oktatásügyének, pädagógiai irodalmának története. A román népoktatási törvény. Mindez 10 leczkén. Gyakorlati pädagógia 12 óra. Az iskolai rendtartás alkalmazási módjai.

A tanítók kötelességei november 1-től március 15-ig, heti 2 óra, összesen 32 órán. Vitatételek kidolgozása a tanító teendőiről az egyház, a társadalom irányában. Minden eshetőségre aprólékos kérdéseket is tartalmaz az utasítás. Pl. hogyan, mit képzél a falusi nép a népiskolai kötelezettségről a fiúknál? a lányoknál? Miért kell olvasni tudnia a lányoknak is? Hogyan gondolkodik a falusi bíró az iskoláról? stb. vagy mit vár a falu előkelősége (bíró, jegyző, pénztáros) az új tanítótól? Hogyan viselkedjék az új tanító politikailag? A falusiak rokonszenvének mellőzhetetlen előfeltétele, a tanító fedhetetlensége s hasznos tevékenysége az iskolában és a községi életben.

A tanítónőkre külön is hangsúlyozza az utasítás, hogy az úri családokkal keressenek érintkezést, *tegyenek látogatásokat* s igyekezzenek a község becsülését minden irányban kiérdemelni. Hogy a tapasztalatlan ifjú tanítónak ilyen s ehhez hasonló kérdések és axiomák felett már jó eleve ajánlatos nálunk is elmélkedni s a gyakorlati nevelés megbeszélései közé a társadalmi feladatokat is ajánlatos minél sürűbben beszöni, az alig szorul bővebb indoklásra. Hisz az a népnevelő oldja meg igazában nemes hivatását, a ki az iskolán kívül a nép vallás-erkölcsi életének javítására, a háziipari, gazdasági ismeretek útján és jó példájával pedig a vagyonosodásra is irányítólag tud hatni s üdvös befolyását a családok körében s a közélet minden terén érvényesíteni képes.

Világtörténelem és hazai történelem. Valamint az anyanyelv tanításában a faji önérzet, nemzeti öntudat felkeltése képezi a főczélt: ép úgy igyekeznek ezt a fontos feladatot biztosítani a történelem tanításával, melyben a román állami élet kidomborítását, a románok faji, nyelvi ősiségére való állandó erős utalást ugyancsak kötelezővé tesz a miniszteri utasítás.

I. osztály, évi 80 óra. Ebből 6 óra bevezetésül. Általános ismétlés, hogy a népiskolában hallottak annál mélyebben nyomódjanak a növendékek lelkületébe s a románok történelmi és ethnicaí multja összefüggő képpé kerekedjék ki.

Ó-kori történelem a Nilus völgyének legrégibb multjától a második triumviratusig. 18 óra általános ismételésre, megbeszélésre. A tanmenet óráról órára ki van dolgozva s a mozgó politikai és állami irányelveket gondosan kiemeli az utasítás. Ilyen részletekbe azonban nem ereszkedhetünk ezen tájékoztató ismertetés keretében.

II. osztály évi 80 lecke. A császári uralom kialakulásától, vagyis Augustustól XIV. Lajosig, 18 lecke ismételésre és az irányeszmék megvitatására. A római birodalom kettészakadtával a középkor rövid jellemzése után a népvándorlás tényezőit egyenkint ismertetve, a germán, hunn államalakulásokat, a Merovingek uralmát, az arab mozgalmakat a szlávok túlsúlyra emelkedését a Balkánon, a magyarok államalakulását, a keresztyénségbe történt felvételével *Szent István*-nal s a hűbéruralom kialakulását stb. tűzi ki az utasítás. Az így keletkezett középkori államok rövid ismertetésével *Magyarország* az Árpád-ház kihalása után az új kor kezdetéig kerül sorba. Tárgyalandók *Károly Róbert* és *Basarab Sándor* (ki a déli havasokban győzelmet is aratott), *Nagy Lajos*, *Zsigmond* és *Mircse* vajda, *Hunyadi János* és *Dracula Vlád* (kinek elpártolása okozta a rigómezei vereséget).

Amerika felfedezésével és a könyvnyomtatás kezdetével az új kor. Itt a reformáció elterjedésével jó újból sorba *Magyarország*. Majd külön című Törökország és Magyarország. *Solimán*, a török inváziók Magyarországon, a mohácsi veszedelem, Magyarország egy részének egyesülése a Habsburgházzal (itt Bécsessel). *Zápolya János* a Rares Péter vajda. A XVII. század első felétől *Mihály* vajdával (*Mihály Vitezul*) *Basarab Máté*, *Lupu* (*Vasilie*)-val kialakult román államiság. 180 ismételés és megbeszélés.

III. osztály, 80 lecke. XIV. Lajostól a jelenkorig. Befejezésül a socializmus, anarchizmus, a XIX. század irodalmi, művészeti, tudományos irányeszméi. 32 leckével számítva. Ismételésre 18 lecke.

IV. osztály, 80 óra. Hazai történelem vagy a mint az utasítás jelöli: a románok története. Még a többen is behatóbban részletezi a tanítandókat, elkezdve az anyag felosztásától, a románok történelmi forrásaitól. Így az ó-kori Dacia. A *skyták*, *agathyrsek*, *sigonok*, *Buribesta*. 4 lecke, 10 lecke a legrégibb kortól a fejedelemségek kialakulásáig. A rómaiak előnyomulása a Balkánon, Pannóniában, a Dunáig, az őslakók s azok nyelve. Római városok, várak, utak. A rómaiak áttérjeszkedése a Duna balpartjára. A *dákok* és *géták*. A *dák háború*. *Decebal* háborúi Domitianussal, Traianus expedíciója, hódítása. Dacia colonisatiója. A benszülöttek, a telepések, a legionisták. A tartomány romanizálása.

A rómaiak Daciájának szervezete, felosztása, városai, utai, emlékei, bányászata. Dacia története a rómaiak alatt, a főbb esemé-

nyek az irodalom és a feliratok szerint *Aurelianusig. A román népelem folytonossága Dáciában.* A gótok, hunnok, gepidák, avarok, szlávok, bulgárok. A szláv liturgia uralomra emelkedése a románok közt. A magyarok, pecsenyegek, kúnok, tatárok. A magyarok megtelepedése, keresztyénné válása. A királyság kialakulása, a bulgár uralom vége. Erdély meghódítása, a románok akkori helyzete. A pecsenyegek és hunnok a Dunától északra. A tatárok betörése. A románok helyzete ezek idejében. A bolgár-román császárság. A románok hazája és Moldova a vajdaságok kialakulása előtt. Mindez 10 leczkében, vagyis novemberig. Az onnan kezdődő II. negyedben: A román fejedelemségek Mihály vajda megöletéseig. Részletek:

1. A román fejedelemségek kialakulása első ura, Mircseig.

2. Mircse (cel Batrân) viszonya Magyarországhoz, Lengyel-, Törökországhoz, háborúja a törökkel. A román föld határai a XIV. században.

3. A románok országa Mircsetől *Czepes* vajdáig.

4. Moldova a betelepítéstől Nagy Istvánig (Stefanu cel Mare.)

5. A román föld első szervezete. Az előkelők, a bojárság, a nép. Gazdasági, művelődési állapotok. A románok helyzete a havasokon túl (vagyis Erdélyben) a magyarok betelepedésétől egész a XVI. századig.

6. Nagy István kora a törökökkel viselt háborújától. A trón tekintélyének emelése. Háború *Baiánál*, Raduval (cel Frumos) a törökökkel, Rakovánál Valea albánál stb.

7. A román föld Basarabtól Mihály vajdáig. A görög befolyás kezdete.

8. Moldova Nagy Istvántól Lapusnenul Sándorig. A mohácsi vész következményei a fejedelemségre. Rares Péter betörése Erdélybe. Háborúja Lengyelországgal. Detronizáltatása. A török uralom emelkedése Moldovában.

9. Moldova Lapusnenu Sándortól a zsarnok Aronig. Utóbbi szövetsége az erdélyi fejedelemmel és Mihály vajdával.

10. Mihály vajda. a) háború a törökökkel egyenkint felsorolva; b) háború Erdélyben és Moldovában. Szövetsége Rudolfal s a schelemberki csata. A lengyelek bejövetele Moldovába, közös expedíciójuk Mihálylyal. Mihály uralma eme három ország (t. i. Erdély, Moldova és Lengyel) felett; c) Mihály bukása. A magyarok gyűlölete, a császár bizalmatlansága. Basta. A miriszló csata. A lengyelek Moldovában. Csata Zamojskinál, Mihály Rudolfnál. Betörése Erdélybe. Goroszlo. Mihály megöletése. III. időszak, Basarab Mátétól és Mihály vajda halálától a fanariotákig. Itt kiemelendő Basarab Máté és Lupu fejedelemsége. A görögökkel való harcok következményei. A törökhöz, Ausztriához, Oroszországhoz való viszonya. Az orosz befolyás kezdete.

A Brancovan ház. Cantemir futása. A román műveltség a XVII. század második felében. A görög műveltség terjedése. Görög nyelv az udvarban s előkelőségnél. IV. időszak, a *fanarioták korszaka*, 5 leczke. Itt a passarovaci, belgrádi, sistovai, jassii, bucaresti békekötések következményei a románokra. A boerok rokonszenvezése az orosz politikával stb. A román művelődési eredmények. A románság a havasokon túl (t. i. Erdélyben). Az erdélyi románság és a vallási unio. Az *első román nyelvű iskolák* (5 leczke). V. időszak. Vladimirescu Tódor lázadásától (a fanariota görög uralom ellen) a jelenkorig. Itt egy leczke az erdélyi románság 1848-iki lázadása. A balázsfalvi népgyűlés. Háborúskodás a magyarokkal. Az oroszok beavatkozása. Az osztrák abszolutizmus s a románság haladása azalatt. Befejezésül Cuza herczeg elűzetése után Károly hohenzollerni herczeg fejedelemsége, a grivicai győzelem Plevnánál, a berlini kongresszus, a királyság proklamálása Romániában s az ország közgazdasági (vasutak, bankok), kulturális, harczászati újjáalakulása (20 leczke). Végül 18 óra ismétlés.

V. osztály. 64 leczke. Itt hazánkat még közelebről érdeklik az utasítások, mert elő van írva: a *románok története Erdélyben*, tekintettel főleg ezen kérdésekre: *őslakói-e a románok Erdélynek?* A szlávok. A román nemesség magyarosítása. A vallásunió. Hora lázadása, annak következményei. Az 1848-iki lázadás. A dualizmus. A románság helyzete. Az osztrák-magyar monarchia románjainak művelődési viszonyai.

A maczedon-románok története. A bolgár-román császárság. A Balkán-félsziget román központjainak ismertetése ethnographiai szempontból.

Befejezésül a román történelem nevezetesebb színhelyei Sucsava, Tirgu, Vesti, *Cimpu Lung*, *Curtëa d'Arges*, Jari, Bucurest egykori és jelen állapota. Ismertetendők ezen kívül a következő román emlékek: *Traján hídja* (Turnu Severinnél), *Gradistea* (Sarmizegetusa a hunyadmegyei *Várhelynél*), *Ádám Klissi* (a Dobrudzsában Traian diadalemlékével), római castrumok, a *Traian sáncza*. A régi várakból *Cetatea Namtuluj* (Felső-Moldovában), *Cetatea lui Negru Voda*, Fehérvár (Alsófejér) Csicsó- és Küküllővár (ezt a két várat Mátyás király adományozta volt István vajdának, Stefanu cel Marenek), Bácu, Schellemberek (Szebenmegye) Miriszló, Abrudbánya, Balázsfalva, (Alsó-fejérm.), Goroszló (Szilágym.), Torda, Plevna, Rakova (a hol 1878-ban a román hadsereg a Dunán át az oroszok segítségére vonult, Viddin, Kósba. A román hadsereg diadalmenete T. Mogosellinél. A krónikákból válogatott szövegek olvasatása. A román történelem általános összefoglalása. Megjegyzésben a históriai térképek használata s a históriai olvasmányok külön is kötelezővé tétetnek.

Mindebből kitetszőleg a románok faji történetét írja elő az utasítás s a román királyságon messze túlterjed a kiszabott tananyag.

Számítan. *I. osztály*, heti 3 óra. Aritmetica. A különféle pénznemek, mértékek. A négy alpmívelet közönséges törtekkel.

II. oszt. heti 3 óra. *Aretmetika*. Egyszerű hármasszabály gyakorlati alkalmazása. 25 lecke.

Geometria. A planimetria elemei.

III. osztály, heti 3 óra. Gyakorlati számvetés fejben és táblán. Számok oszthatósága 2 és 5., 4 és 25-el. Primszámok. Legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös.

Mértan. Egyenes vonalra és szögére vonatkozó alaptörvények.

IV. osztály, heti 3 óra. A gyakorlati aritmetika folytatása. Közönséges törtek átváltoztatása tizedesekké. A négy alpmívelet közönséges törtekkel és tizedes törtekkel. Arányok, aránylatok s azok alkalmazása. Egyszerű és összetett hármasszabály gyakorlati alkalmazása egységre vezetéssel és százra számítással. Kamatszámítás. Négyzetgyökvonás.

Geometria. Az előbbi osztály anyagának ismételése után stereometriai alaktan elemei gyakorlati példákkal.

V. osztály, tél 3 óra, tavasztól 2 óra. Egyenes vonalú sokszögű idomok szerkesztése, átalakítása s ezekre vonatkozó négy alpmívelet. Görbevonallú idomok, nevezetesen henger, kúp, kör, gömb s ezekre vonatkozó miveltetek. Földmérés gyakorlatok. Mindezt künn a szabadban egyes példakon és rajzilag is megoldják.

A nivellirozás, a gazdasági csatornázás (drenagiu) főbb esetei gyakorlatilag, 6 lecke.

Physica és chemia. *IV. osztály*, heti 2 óra, 64 óra. Anyag, testek tulajdonságai. Erő, gyorsaság, tehetetlenség, egyensúly és mozgás. Elektricitás és mágnesség.

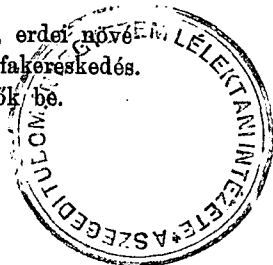
Vegyten. A testek alkatelemei, vegybontás és összetétel. A főbb elemek (hydrogen, oxigen stb.). Víz, kénhydrogen, Acidum sulfuricum, levegő, phosphor, arzen, ammoniák.

V. osztály, heti 2 óra, 64 lecke. Hang- és fénytan. A meteorologia elemei.

Vegyten. Szénoxidok, földfémek, fémek. A szerves vegyten elemei. Világító gáz, aldehidek. Szénhidratok, lehetőleg kísérleti alapon.

Gazdasági ismeretek. *II. osztály*, heti 1 óra, 32 óra. A gazdaság eszközei. Csatornázás, rigolirozás. Gabonaneműek, hüvelyesek, kerti vetemények, len, kender, takarmányfélék.

III. osztály, heti 1 óra, 32 óra. Gyümölcsstenyésztés, erdei növények fajtái, tenyésztése. Erdőgazdaság, erdővédelem, fakereskedelem. E célra fa, gyümölcs, rügy, levélgyűjtemények szerzendők be.

IV. osztály. Könyvviteltan, évi 32 órán. A könyvviteltan elemei és gyakorlati alkalmazása. Értékpapírok, szelvények, cheque és giró-számla. Váltófélések és azok törvényei. Egyszerű és kettős könyvvitel.

VI. osztály. Matematika, heti 1 óra. Ismétlés a vizsgálati követelmények szerint.

II. Könyvviteltan, heti 10 óra. Házi könyvvezetés. Társaságok, kereskedelmi, gazdasági, közkereseti vállalatok, segélyegyletek, kérvények, osztalék, felszámolás, mind gyakorlati példákon. Egy gazdasági és közkereseti társaság czímei szerint az előfordulható műveletek írásban is keresztülviendők.

Gazdasági könyvviteltan. Különféle bankok, azok ügyletei. Börzeműveletek. Állami költségvetés.

Természettan. I. osztály, heti 2 óra, 64 évi óra. Állattan 40 órán. A gerincesek egyes osztályainak tipikus képviselői, kezdve a kutyával, lóval, mint legismertebb házi állatokkal. A czélzatosan kiemelt jellegek syntheticiai összefoglalásából a rendek, osztályok és a típus jellemzése.

Növénytan. Kiindulásul az elemi iskolában tanultak ismétlése. Majd a kerti, erdei, mezői termények képviselőinek ismertetésével a virágos növények típusára vezetik a növendékeket. Hüvelyesek. Tulipánok. Cseresznye, csontos termésűek, porzósvirágúak, ernyősek, mályvafélék, csalánfélék, barkások stb. Így kétszikűek, egyszikűek képviselőinek összefoglalása. Az utasítás lehetőleg élő növényeken, kitűnő utánzatokon vagy jó képeken kívánja a szemléltetést.

II. osztály, heti 2 óra. A) *Állattan.* Az izeltlábúak képviselőitől le az ázálékokig. A tipikus példányok faji jellegeinek csoportosításával a rend- és osztályjellegek levezetése összehasonlító alapon. Majd a szervisme, az állatok lakóhelyei, haszna, kára és viszonya az emberhez. — B) *Növénytan* 40 órán. Az edényes virágtalanok képviselőitől a moszatokig és ezek összehasonlítása alapján a növényország általános, majd típusi, osztályi, rendi különbségei. Az állat- és növényvilág különbségei. Szervisme. A növény szövettani alkatelemei. Transformatió.

III. osztály, heti 2 óra, 64 évi óra. Az első két időszakon át ásványtan 32 óra. A testek halmazállapota. A kristályalakok, a hat kristályrendszer. Ásványmódosulatok. Egyszerű ásványok. Szerves, nemes fémek. A III. és IV. időszakban geologia 32 órán. A föld kérgének alkotó elemei. Üledékes, eruptív kőzetek, a módosító természeti okok. Kristályos kőzetek, geológiai formációk. Azoicus kor. Secundaer, annak eruptív és szerves képződményei. Ugyanígy a harmadkor, negyedkor. Az ember megjelenése. Palaeolith- és neolithkor.

IV. osztály, heti 1 óra, 32 óra. Az állatboncz- és élettan elemei vonatkozásai az emberre.

Az utasítás megkívánja, hogy a természet mindhárom országára kapható hazai terményekből, állati, növény-, ásvány- és kőzetekből gyűjteményt állítson össze minden iskola s azok példányait rövid, tömör magyarázattal szemléltesse. Így fagyűjtemény, rovargyűjtemény és herbarium is elengedhetetlen.

IV. osztály, heti 1 órán a téli időszakon át a falusi gazdaság és uradalmak rendszere, felszerelési kellékei.

Állattenyésztés. A ló tenyésztése, gyakoribb betegségei s azok gyógy módja. Baromtenyésztés. A tej mint kereskedelmi cikk, a tejtermények (sajt, túró, vaj) előállítása, értékesítése, konzerválása. Így a juftenyésztés, akadályai, betegségek. Disznótenyésztés, terményei (zsír, hús, szalonna, serté), betegségei (trichina). Házi szárnyasok. Haltenyésztés, halastavak. Méhtenyésztés. Szőlőművelés, a szőlő betegségei, gyógyítása.

Nőképzőkben a tanfelügyelőség hozzájárulásával módosítandó ezen anyag.

Egészségtan és népies gyógyászat. *V. osztály, heti 1 óra. Hygienia. A légzés, levegőváltás. Lakás, ruházat, táplálkozás, fizikai edzés. A falu, város hygieniája. Iskolai egészség. A jó helyiség, szellőztetés, butorzatok. A gyermekek ruházatának, viselkedésének, étkezésének állandó megfigyelésével, irányításával használ a közegészségügynek legtöbbet a tanító.*

VI. osztály, 60 lecke. Népies gyógyítás heti 2 óra. A sebészeti egyszerűbb módszerek. Házi gyógyszerek s azok előállítása. A főbb emberi és állati betegségek, főleg járványos betegségek ismertető jelei. Balesetekben rögtöni segélynyújtás. A massage és vízgyógyászat leg-egyszerűbb szabályai.

Alkotmánytani, közigazgatási és nemzetgazdaságtani ismeretek. *V. osztály, heti 1 óra, évi 32 óra. I. Magánjogi, alkotmánytani fogalmak. II. Községi, közigazgatási ismeretek. III. Nemzetgazdasági ismeretek stb.*

Földrajz, honismertetés. *I. osztály, heti 2 óra, évi 64 óra. Ebből 14 ismétlésre. A földrajz alapfogalmai. A föld alakja, nagysága, mozgása 20 órán. A világrészek leírása.*

II. osztály, 64 évi óra. Ázsia, Afrika, Amerika physical, politikai és gazdasági ismertetése.

III. osztály. Európa politikai, physical földrajza, általában és részletesen az egyes államok ismertetésével. Majd 24 órán physical geographia. Ismétlés 16 óra.

IV. osztály, 80 évi óra, ebből 14 ismétlésre. Románia és a

románoktól lakott föld ismertetése, orographiai, vízrajzi, égalji, természetrajzi és politikai szempontból, tekintettel a *historiai* nevezetességű helyekre. A politikai részben a románok által lakott földként az osztrák-magyar monarchia, Bessarabia néprajza, culturája, egyházi és iskolai élete, terményei az állat-, növény- és ásványországból, ipara, kereskedelme és Romániához való viszonya. Románia térképét a szélességi és hosszúsági körök segélyével vázolni kell.

Kosmographia, 20 óra elemileg.

V. osztály, 10 óra. Összefoglalata a földrajzi alapismereteknek, főleg a románok lakta földnek ethnographiai, közgazdasági, művelődési nevezetességeivel Vlahuta geografia pitoresca műve felhasználásával.

Szépírás és rajz. I. osztály. Kalligraphia heti 2 óra, 64 évi óra. A szépírás elemeinek gyakorlása mellett az írás hygienikus szabályaira is figyelmeztetik a növendékeket.

II. osztály, heti 2 óra, évi 64 óra. Írásgyakorlatok táblai előírás, minta és diktálás után. Fekete táblán a kurzívirás és arabszámírás 10 cm. nagyságig fokozva sebesen és idézetekkel gyakorlandó.

III. osztály, heti 2 óra, évi 64 óra. Ugyanazt gyakorolják, nagy gondot fordítván a táblán olvasható, tetszetős írásra.

Rajz. I. osztály, heti 1 óra, évi 32 óra. Szabadkézzel geometriai testeknek egyenként és csoportosan való rajzolása. Díszítményi rajzolás kevés domborítással minták után. Rajzolás emlékezetből.

II. osztály, heti 1 óra, évi 32 óra. Összetettebb díszítményi minták kevés árnyékolással. Central perspectiva elemei szabad kézzel gyakorolva. Emlékezetből való rajzolás. Természet után házi eszközök kés, szék, asztal rajzolása.

III. osztály, heti 1 óra, évi 32 óra. Házi eszközök rajzolása kevés perspectiva alkalmazásával, Az emberi test részei. Emlékezetből való rajzolás.

IV. osztály, heti 2 óra, évi 64 óra. Gypsminták után emberi testrészek rajzolása. A vonalas perspectiva ismertetése. Topographiai gyakorlatok kapcsolatosan ezen évfolyam geometriai tanításával. Térképrajzolás.

V. osztály, évi 64 óra. A heti 2 órából 1 szabadkézi rajzolás természet után. Gyps után emberi részek díszítményi és figurális rajzolása. A különféle építészeti stylek (görög, román, byzanti stb.) történeti fejlődése. Tájképek, metszetek után.

VI. osztály, heti 1 óra, évi 32 óra. Folytatása a természet után való rajzolásnak.

Megjegyzés. Női képzőkben a himzés és más női kézimunkák mintáit alkalmazzák a rajzban.

Kézimunka. A) *Tanítóképzőkben.* — *I. osztály*, évi 96 óra, ebből

heti 2 óra a nyári és heti 4 óra a téli időszakban. *a)* szalmafonás, gyakorlati cikkek különféle méretekből, *b)* czérna, kenderfonás.

II. osztály, évi 96 óra mint az I. osztályban. Papir- és vesszőfonás különféle méretekből.

III. osztály, 96 óra. *a)* az I. és II. osztály anyagának ismétlése, *b)* kártyapapír készítmények mértani idomok után, majd pontfokozattal a nehezebb feladatok változatait is.

IV. osztály, heti 2 óra, évi 64 óra. Fámunka kissé terjedelmesebb s a falusi és városi ízlésnek megfelelőleg, az anyaghoz alkalmazkodó precizitással.

V. osztály, heti 2 óra, évi 64 óra. A IV. osztály anyagának folytatása geometriai egyszerűbb faragványokkal. Pædagogiai fejtegetések miként és mely kézimunkákat lehetne a városi és falusi iskolában meghonosítani?

VI. osztály, télen 4, nyári időszakban 2 óra, évi 90 óra. A kézimunka meghonosításának iskolai feltételei. Az utóbbi években nyert különféle gyakorlati műfogásoknak és elméleti ismereteknek ismétlődő összefoglalása. A kézimunka tanításnak szemlélése egyik magasabb osztályban. A kézimunka életbeléptetése tárgyában ezen tanárok által tartott értekezleteken hallgatóként való részvétel.

Az óráról-óra való tanmenetet az illető kézimunka tanító az időhöz és anyaghoz mért beosztással évenként a következő tanévre elkészítve a tanfelügyelő helybenhagyása alá terjeszti.

B) Nőképzőkben. — I. osztály, óraszám mint a fiúké. Különféle varrások. tekintettel a falusi elemi iskolákból jött növendékek igényeire. Szegés, egyszerű, áttört munka, foltozás mind az egyenruhához előírt fehérneműek egy-egy részletén. Gyermekeharisnyakötés. Harisnyafoltozás. Öt éven át kell ezt folytatni a külön gyakorló órákon.

II. osztály, óraszám mint a fiúké. Az előírt intézeti fehérneműek, valamint női ingek varrása. Vászon, flanel, posztószövetek foltozása. Nemzeti himzés, keresztöltés, fonálvetéssel és címer.

Ez osztályban köteles minden növendék egy albumot rajzolni a népies himzésmintákból, arnikával kifestve.

III. osztály. A varrási ismeretek alkalmazása egy-egy darab fehérneműn. Női hálóingvarrás. Férfi ingvarrás népies díszítéssel. Különféle díszhimzés. Richelieu monogram stb. Kis gyermekek részére kötött cikkek: mint papucs, takaró, állruha stb.

IV. osztály. Gépvarrás. Fehérruha szabás. Fehérnemű részleteknek egyszerű, gyakorlati rajzolása. Egy ing vagy alsószojnya, avagy ágyruha részlet előállítás. Nemzeti és díszítményes himzés. Ez osztályban egy album állítandó elő a *nemzeties* női- és gyermekfehérnemű típusokból.

V. osztály, óraszám mint a fiúképzőben. Géppel vagy szabadkézzel az előírt egyenruha kellékei. *Egy kis gyermek kelengyéje a jótékony nőegylet számára.* Folytatása a himzéseknek és kivarrásoknak.

VI. osztály. Géppel és kézzel az uniformis darabjai kivarva. Egy kimenőruha elkészítése. A népies himzések tökéletesebb gyűjteménye.

A népies háziipar. Kender, len, gyapot, selyemfonás; kender, len, gyapot, selyemszövés. Lenfestés, zsölyefonás, gyékényfonás. Ezen munkákra heti 2 óra van szánva s ennyivel kevesebb gazdasági gyakorlatot végeznek a fiúk szept. 1-től nov. 1-ig és márcz. 15-től júniusig.

Zene, ének. Megjegyzés. Míg a zene és ének a középiskolában csak szórakoztató tárgy, addig a tanítóképzőkben a jövő tanítók egyik leghatékonyabb képzőeszköze, mert őket a dalárdák vezetésére is előkészíti. Ezért a felvételi feltételek közt is ott szerepel a zeneképesség, mert a leendő tanítónak önálló ének- és zenekar vezetésére is képesnek kell lennie s apránként minden tanítójelöltnek két vagy három szólamú karra vonatkozó repertoriumot kell összegyűjtenie.

Minden osztályban legalább tízenként énekkart alkotnak.

Hegedű, osztályonként 1 óra. A tanítójelöltnek annyira kell haladnia, hogy az iskolában a gyermekek imáit, az ünnepi himnuszokat és énekeket vezethesse.

Kerti és gazdasági gyakorlatok, heti 40 óra, szeptember 1-től novemberig és márczius 15-től június 29-ig. A fiúnövendékek az iskola kertjében tervszerűleg beosztva munkálkodnak. A leánynövendékek konyha-, gyümölcs- és virágkertészetet gyakorolnak egy szakképzett kertésztanító vezetésére s az igazgató ellenőrzése mellett. A VI. osztályosok az alsóbb osztályosok ellenőrzésére, sőt vezetésére is beosztathatók felelősség mellett. Minden növendéknek egy kijelölt területet saját erején kell időszakonként megmunkálnia.

Testgyakorlat és játékgyakorlatok. *I. osztály,* heti 2 óra. Az osztályban felállás, kilépés, figyelő állás. Szabadgyakorlatok fej, törzs és végtagokkal. Tornateremben vagy szabadban. Rendgyakorlatok, szabad gyakorlatok.

Játékok. Vadász és nyul. Ki- és befutó. Macska és egér. Őrállás. Vak boszorkány. Jó a madár. Horajáték (körbeállás). A légy, veréb, ölyv és a vadász stb.

II. osztály, heti 2 óra. Rendgyakorlatok, szakaszképzés. Szabadgyakorlatok. Menetgyakorlatok. Futás előre, hátra, vegyesen. Ugrás, magas-, hosszugrás. Rúdugrás. Illeszkedés.

Játékok. Kergetősdí s a többnyire náluk otthonos népjátékok, melyeket a tanügy számára érdemes volna összehasonlítólag feldolgozni, de itt mellőzzük.

És így tovább a VI. osztályig. Az ismétli az előbbi osztályok nevezetesebb rend- és szabadgyakorlatait, valamint játékait is. Minden osztályban gyakorolják a nemzeti játékokat, tánczokat, mint a romanul, batuta (a mi csúrdöngölőnk); katonai menetgyakorlatok és pedig fegyverrel és fegyver nélkül is.

Ime a szomszéd román királyság tanítóképző utasítása. Feltűnő szerény mértéket szab meg a számtan, mértan, a physica, chemia, sőt a természetrajzzal szemben is, hol alig haladja túl az alsófokú középiskolai keretet. De annál szélesebb alapra helyezkedik a történelem és anyanyelv tanításánál s itt a nemzeti irányzat érvényesítését, a nemzeti érzés felkeltése és megerősítése érdekében hatékonyabban biztosítja a mi tantervünkénél. A nemzeti irányt még a vallás-tanítással is biztosítani tudják; különösbbe pedig a rajznál, a kézimunkánál, a háziipari gyakorlatoknál s az iskolai játékoknál válik az irányadóvá és ezt a fontos, az állami és faji életre oly megbecsülhetetlen követelményt az utasítás az énektanításnál is fel tudja használni s ezt a nemzeti öntudat hatékony rugójává, ébresztőjévé és állandó fokozójává avatja. Nagy előnye, hogy idegen nyelvekkel nem kell vesződnie, legalább ezek nem súlyosbítják a sokféleképen terhelt tanítóképzés feladatát s az óraszám 28-nál maradhat. Kiváló előnye, hogy az egészségtant nemcsak tanítja, de a rögtön támadt baleseteknél segélynyújtásra is képesíti a tanítót.

Az utasítás kevés tért enged ugyan az egyes intézetek tanári testületeinek helyi kívánalmaira, katonás pontossággal beosztja az elméleti foglalkozás, ismétlések, írásbeli recapitulatiók óraszámát s mondhatni óráról-órára haladólag előírja a foglalkozás módját és mikéntjét. A nálunk szokásos írásbeli dolgozaton felül ott ugyanis rögtönzött megbeszélésekkel kapcsolják össze az ismétléseket. Az eltanultak alaptételeiről hevenyészve köteles 5—10 percz alatt a kérdezett növendék beszámolni s a nemzeties díszítményekről, jellemző háziipari készítményekről a rajz- és kézimunka tanfolyamokon önálló megfigyelések alapján albumokat állítanak össze a növendékek.

Romániában a tanítóképzés tulajdonképen ezzel nyerte rendezését, mert korábban négy osztálylyal működtek kevés számú tanítóképzői. Most a tanfolyam 6 évre szól s a VI. osztály a folyó 1903/4. évvel lépett először életbe. Ezen osztályszaporítást főleg az teszi indokolttá, hogy a növendékek csakis elemi iskolai képzettséggel lépnek be,

A képezdék belső életéről talán más alkalommal mondok el észleletimet.

TÉGLÁS GÁBOR.